

Netwerk: SPaN-V

Over het opbouwen van een robuuste vereniging van paardenmelkers en het vergroten van de strategische ruimte van de betrokken ondernemers

Theo Vogelzang, Sandra van der Kroon

Inleiding

In deze rapportage wordt verslag gedaan van de activiteiten van het Netwerk SPaN-V in 2006 en bezien hoe de resultaten van die activiteiten op verschillende manieren geduid kunnen worden. Deze rapportage is opgebouwd langs drie lijnen. We starten met een beschrijving en duiding van verschillende activiteiten door het jaar heen (§ 1 t/m 4). Vervolgens plegen we enkele observaties en vertellen we die naar enkele kritische succesfactoren (§ 5 t/m 8). In de kaders bezien we het netwerk vanuit verschillende brillen: de netwerkanalyse, de innovatiespiraal, de coherentiekring en de effectmonitor.

De start van het netwerk en de activiteiten in het voorjaar van 2006 [1]

De coöperatieve vereniging Samenwerkende Paardenmelkers Nederland-Vlaanderen is in 2005 opgericht. Belanghebbenden hebben besloten om deze vereniging op te richten ten behoeve van de collectieve belangenbehartiging van de leden. Eén van de doelen waar het netwerk in 2006 aan gewerkt heeft, is het verder opbouwen en inrichten van de vereniging, zodanig dat een professionele organisatie tot stand komt. Het netwerk heeft daarvoor ondersteuning gekregen van het programma Netwerken in de Veehouderij (NidV), in de persoon van netwerkbegeleider Theo Vogelzang van LEI-Wageningen UR. Gedurende het traject is ook Sandra van der Kroon van LEI-Wageningen UR bij het netwerk betrokken als tweede netwerkbegeleider.

Tijdens de eerste maanden van 2006 zijn bestuur en netwerkbegeleiding verschillende keren bij elkaar geweest. De bijeenkomst van 17 januari van het Netwerkenprogramma in Vught was een goede gelegenheid voor een eerste kennismaking tussen netwerk en netwerkbegeleiding. Vervolgens zijn vanuit de netwerkbegeleiding de maandelijkse bestuursvergaderingen bezocht. Het bestuur heeft in deze eerste periode samen met de netwerkbegeleiding een aantal aandachtspunten centraal gesteld, zoals het kwaliteitshandboek en het leggen c.q. onderhouden van contacten ten behoeve van onderzoek naar de samenstelling en de werking van paardenmelk. Het bestuur heeft zichzelf in deze periode ook de vragen gesteld "hoe nu verder met de coöperatieve vereniging SPaN-V?" en "is het ambitieniveau van de leden eigenlijk wel gelijk aan de ambitie van het bestuur?" Om geen

Netwerkanalyse: Het initiatief waar het hier om draait is een initiatief van een aantal paardenmelkers uit heel Nederland om een coöperatieve vereniging op te zetten t.b.v. de collectieve belangenbehartiging.

Daarbij ging het in eerste instantie om het naar buiten toe duidelijk maken van de gezondheidsbevorderende werking van paardenmelk en paardenmelkproducten en het garanderen van een duurzame en veilige manier van produceren middels het opstellen van een kwaliteitshandboek. Dat laatste werd met name noodzakelijk geacht om de buitenwereld (met name de Voedsel- en WarenAutoriteit) te overtuigen van een veilige en hygiënisch verantwoorde manier van produceren. De vereniging is in het najaar van 2005 opgericht door enkele betrokken paardenmelkers, in samenwerking met een externe adviseur. De externe adviseur was daarbij een belangrijke drijvende kracht.

Eind 2005 is ook een aanvraag voor ondersteuning ingediend bij het programma Netwerken in de Veehouderij. Die aanvraag is begin 2006 gehonoreerd. Theo Vogelzang en Sandra van der Kroon van het LEI zijn toen bij het netwerk betrokken geraakt als netwerkbegeleiders. Vanaf het begin was het duidelijk dat het netwerk in feite gevormd werd door het bestuur van de vereniging en dat er een behoorlijke afstand bestond tussen bestuur en overige leden. Vanuit de netwerkbegeleiding is er via diverse activiteiten (zie o.a. § 2) aan gewerkt om die afstand te verkleinen en de betrokkenheid van de leden bij de vereniging als geheel toe te laten nemen.

Het netwerk bleek ook interessant te zijn voor externe partners, zoals medici, maar ook partijen als Rabobank Nederland en de Dierenbescherming. Die dragen respectievelijk zorg voor inhoudelijke ondersteuning daar waar het gaat om het aantonen van de gezondheidsbevorderende werking van paardenmelk, financiële ondersteuning bij de activiteiten van het netwerk en legitimatie naar de rest van de samenleving toe. Schakels die ontbreken zijn wellicht de overheid en de officiële belangenbehartigende organisaties in de land- en tuinbouw.

Er ontstaat langzamerhand zeker een stevig en robuust netwerk. Er zijn een groot aantal relaties aangeknoopt met externe partijen en er wordt ook regelmatig een Nieuwsbrief uitgegeven om de partijen op de hoogte te houden van de activiteiten van de vereniging. Daarnaast is er in toenemende mate sprake van bilaterale contacten met stakeholders. Het interne netwerk is in 2006 substantieel gegroeid en de professionaliteit van de onderlinge relaties is sterk toegenomen. Er is een actief en levend netwerk ontstaan, dat alleszins perspectieven heeft om uit te groeien tot een volwaardige vereniging.

kloof te laten ontstaan tussen wat het bestuur wil en doet en de wensen van de leden, heeft het bestuur in januari 2006 een ledenraadpleging gehouden onder het motto "welke richting zou de vereniging volgens u op moeten gaan?" De uitkomsten daarvan zijn gepresenteerd op de ledenvergadering van 7 februari 2006. In hoofdlijnen bleek daaruit dat de leden graag wilden dat de vereniging zich inzet voor de afzet, collectieve probleemaanpak, HACCP en kennisontwikkeling. Uit de enquête kwam geen duidelijk antwoord naar voren op de vraag in hoeverre de leden zich momenteel daadwerkelijk betrokken voelen c.q. zijn bij het netwerk en hoe zij daar verder vorm aan willen geven. Daarop besloot het bestuur in samenwerking met de netwerkbegeleiding een aparte netwerkdag over dit vraagstuk te houden. Daarover wordt verderop in deze rapportage verslag gedaan.

Belangrijke activiteiten van de netwerkbegeleiding waren in het voorjaar van 2006 het leggen van contact met Rabobank Nederland voor de mogelijke financiële ondersteuning van de activiteiten van de vereniging (hetgeen geresulteerd heeft in een financiële bijdrage aan het schrijven van het witboek over de gezondheidsbevorderende werking van paardenmelk) en het leggen van contact met de Dierenbescherming, inclusief het organiseren van een ontmoeting tussen die organisatie en het netwerk. Op die manier werd een begin gemaakt met de dialoog van het netwerk met externe stakeholders.

De Netwerkdag op 17 juni 2006 in Dreumel [2]

Deze dag was zowel voor het bestuur als de netwerkbegeleiding een belangrijk moment in de opbouw van het netwerk. Voor veel betrokkenen is toen het 'kwartje' over de rol en de betekenis van het programma Netwerken in de Veehouderij voor het Netwerk SPaN-V gevallen. Duidelijk werd toen ook dat het bestuur een voorsprong op de overige leden heeft voor wat betreft visie en betrokkenheid en dat het niet altijd gemakkelijk is om die kloof te overbruggen. Voor de begeleiders is het bestuur dan ook in 2006 veel meer het netwerk geweest waarmee zij gewerkt hebben, dan de vereniging als geheel. Goed was ook om op de netwerkdag de vraag aan de orde te hebben over waar we over 10 jaar staan. Het bleek dat de verwachtingen van de leden daarover sterk uiteenliepen. Conclusie was dat dat wel bespreekbaar gemaakt moet worden en blijven in de vereniging. Daarmee kan ook de binding van de leden met de vereniging versterkt worden.

Innovatiespiraal: Bij deze bril wordt in de onderstaande analyse uitgegaan van het idee van het opbouwen van een vereniging middels een aantal netwerkactiviteiten. In die zin bevindt het netwerk zich momenteel in de fase van de ontwikkeling. Hierbij is vooral kennis over processen aan de orde.

De actoren die hierbij een cruciale rol spelen zijn het bestuur van het netwerk, de externe adviseur en de netwerkbegeleiding. De kwaliteit van de interactie tussen deze actoren is goed, al zou de kwantiteit nog toe kunnen nemen. Er is een positieve verandering in die interactie gekomen door de organisatie van een netwerkdag op 17 juni, een kritische evaluatie van het functioneren van het bestuur in de bestuursvergadering van juli 2006 en door de organisatie van een tijdlijnsessie op 7 november 2006. Het effect daarvan was dat met name het bestuur en de voorzitter daarvan zich professioneler op zijn gaan stellen en de aansturing van de vereniging gestructureerder en actiever ter hand genomen hebben. Het effect hiervan op het kennisproces in de innovatiespiraal is dat het proces richting realisatie gaat.

Paardenmelkerij, een jonge sector in opbouw.

Na de zomer: verdere opbouw van het netwerk [3]

Na de zomer werd door bestuur en netwerkbegeleiding uitgebreid van gedachten gewisseld over de resultaten van de netwerkdag en de acties die op basis daarvan gepleegd moesten worden. Belangrijkste resultaat van de netwerkdag was dat het bestuur besloot om enkele commissies in te stellen die verantwoordelijk werden gemaakt voor een deel van de activiteiten van het netwerk. Zo werd er een PR-commissie ingesteld en ook een commissie die zich met kwaliteitszaken bezig gaat houden. Het is de bedoeling dat deze

commissies een groot aantal activiteiten op de genoemde aandachtsgebieden voor hun rekening nemen en daarover regelmatig terugrapporteren aan het bestuur. Vanuit het bestuur is ook telkens een bestuurslid vertegenwoordigd in de commissie, zodat de link ook in de persoonlijke sfeer gewaarborgd is. Op die manier is een aantal leden directer bij het werk van de vereniging betrokken en de verwachting is dat daarmee ook hun betrokkenheid bij de vereniging als geheel toe zal nemen.

Daarnaast werd in augustus in het bestuur ook kritisch gesproken over het functioneren van het bestuur zelf. Resultaat daarvan was dat de voorzitter van het bestuur zich actiever op ging stellen en dat een van de minder actieve leden ervoor koos om zijn plaats op te geven. Vanuit de netwerkbegeleiding werd over deze zaken diverse malen informeel overlegd met een aantal betrokkenen en daaruit kwam het plan naar voren om in het najaar een keer met het bestuur om de tafel te gaan zitten voor een kritische reflectie op het reilen van zeilen van het bestuur, mede in relatie tot het functioneren van de vereniging als geheel. Vanuit het netwerkenprogramma werd vrij snel daarna de tijdlijnmethode naar voren gebracht als methode om een dergelijke sessie met het bestuur in te vullen. Die sessie werd op 7 november georganiseerd.

Daarnaast werden in het najaar van 2006 met behulp van studenten van Wageningen UR en de HAS in Den Bosch een tweetal projecten gestart over het reeds eerder genoemde witboek en het opzetten van een keurmerk voor de productie en verkoop van paardenmelk en paardenmelkproducten. Voor de begeleiding van deze projecten werden twee kleine commissies gevormd, bestaande uit bestuursleden en de externe adviseur van het netwerk.

De tijdlijnsessie op 7 november: plussen en minnen van het netwerk [4]

Op 7 november 2006 werd met het bestuur van het netwerk een tijdlijnsessie gehouden. Daaruit kwamen de volgende factoren naar voren die volgens de betrokkenen een positieve invloed gehad hebben op het functioneren van het netwerk:

- De inzet en de betrokkenheid bij het netwerk vanuit het programma Netwerken in de Veehouderij.
- De betrokkenheid van de leden bij de vereniging.
- De ontwikkeling van het HACCP-handboek.
- De ontwikkeling van het netwerk en de contacten met stakeholders van buiten.
- De tot nu toe verschenen Nieuwsbrieven. Die worden hogelijk op prijs geteld.
- De netwerkdag van 17 juni in Dreumel.
- De inzet van de bestuursleden.
- De informatiestroom van de externe adviseur en zijn bijdrage aan de professionalisering van de vereniging.
- De belangrijke en in de loop van de tijd steeds beter ingevulde rol van de voorzitter.
- De groeiende bekendheid van het product paardenmelk.
- De inbreng van de netwerkbegeleiders v.w.b. de communicatie binnen en buiten het netwerk.
- De groei van het ondernemerschap en de kennis van de leden van de vereniging en het groeiende zelfvertrouwen, ook in de externe contacten.

Coherentiecirkel: Er is momenteel in het netwerk sprake van voldoende vitale ruimte. Het bestuur en de meeste leden van de vereniging zijn enthousiast over de activiteiten van de vereniging en zijn ook bereid om zich daar voldoende voor in te zetten. De aandacht van de leden gaat vooral naar de eigen positie en de ontwikkeling van het eigen bedrijf c.q. de eigen afzet, maar er is voldoende *common sense* om te beseffen dat de gemeenschappelijkheid van de vereniging ook een bijdrage kan leveren aan de eigen doelstellingen en dat er daarom actief geïnvesteerd moet worden in de vereniging. Daarbij is men zeker ook bereid om van elkaar en van de netwerkbegeleiding te leren.

De overeenkomsten tussen de bedrijven en de belangen van de leden staan voorop, niet de verschillen. Er zat de eerste maanden van 2006 wel een zekere spanning in het netwerk in de onderlinge relaties tussen bestuur, netwerkbegeleiding en externe adviseur. Alle neuzen stonden in principe wel degelijk dezelfde kant op, maar er waren zeker verschillende 'snelheden' te bespeuren in het bestuur. De interventies die op dat gebied gepleegd zijn (o.a. de netwerkdag en tijdlijnsessie) zijn reeds in het voorgaande beschreven. Die interventies waren te betitelen als warme interventies. Daarbij zijn door de netwerkbegeleiding vooral de rollen van inspirator en bemiddelaar gehanteerd. Het effect van deze ingrepen was dat de onderlinge verhoudingen binnen het netwerk versterkt zijn en dat alle neuzen momenteel heel duidelijk dezelfde kant op staan. De interactiepatronen zijn niet wezenlijk veranderd in de loop van de tijd, maar er is bij alle betrokkenen wel meer duidelijkheid gekomen over doel, inhoud en functie van het netwerk, inclusief de wegen die naar het doel leiden. Daarmee is er ook sprake van versterkte verbindingen binnen het netwerk.

Als factoren die een minder positieve invloed hebben gehad op de ontwikkeling van het netwerk werden de volgende zaken benoemd:

- Het was af en toe lastig om met een onvolledig bestuur te functioneren, maar het is wel positief dat de sfeer daar goed bij gebleven is.
- Er zijn een beperkt aantal mensen die binnen het netwerk de kar trekken, ook binnen het bestuur. Daar zit een risico in.
- Het is goed dat er projecten uitbesteed worden aan studenten, maar daarmee zijn die activiteiten niet altijd even zichtbaar voor de leden van het netwerk. Ook moet er relatief veel tijd gestoken worden in de begeleiding van die projecten.

- De vereniging heeft nog steeds maar een beperkte omvang en daarmee ook nog maar beperkte financiële middelen tot haar beschikking.
- Er is een grote diversiteit aan bedrijven binnen het netwerk en dat werkt in die zin belemmerend dat er bijvoorbeeld geen stappen voor collectieve afzet genomen kunnen worden. Dat is lastig voor de bedrijven die op dat gebied wel wat willen.
- Er zou wat meer structuur kunnen zitten in het contact met de netwerkbegeleiders. Dat geldt ook v.w.b. de aansturing van het netwerk de begeleiding van verschillende activiteiten en de communicatie naar buiten toe. Zo verschijnt er regelmatig een nieuwsbericht op de website www.verantwoordeveehouderij.nl, maar de activiteiten van SPaN-V blijven daarin wat onderbelicht. In die zin zou het goed zijn dat PR-werkgroep van het netwerk directer ondersteund wordt vanuit de netwerkbegeleiders.

Observaties vanuit de netwerkbegeleiding [5]

Vanuit de netwerkbegeleiding werd in de tijdlijn sessie van 7 november een verschil in snelheid en inzet tussen het bestuur en de overige leden van de vereniging geconstateerd, maar het is de vraag of dat erg is. Dat speelt in elke vereniging. Er zit overigens wel degelijk groei in de activiteiten van bestuur en vereniging. Er is een zekere professionalisering ontstaan en er wordt op veel gebieden goed gewerkt.

De netwerkbegeleiding heeft in het begin wat zorg gehad over de dominante rol van de externe adviseur binnen het netwerk, maar ook geconstateerd dat het netwerk niet zonder diens 'motor' kan. Het is wel zaak om met elkaar alert te blijven dat iedereen zich daar goed bij blijft voelen. De netwerkbegeleiding constateert dat er v.w.b. de ontwikkeling van de bedrijven binnen het netwerk sprake is van verschillende snelheden, maar ook hier is het de vraag of dat erg is. Wellicht zouden er binnen de vereniging verschillende ontwikkelingsrichtingen voor verschillende bedrijven onderscheiden kunnen worden, die vervolgens ook hun vertaling krijgen richting de afzetmarkt. Daar zou binnen de vereniging nog eens over doorgepraat moeten worden.

Belangrijk is om te beseffen dat de leden met elkaar steeds weer kleine stapjes zetten. Je kunt wel in een keer grote stappen willen maken, maar het is goed om die kleine stappen ook met elkaar in ere te houden. Resumeerend volgens de netwerkbegeleiding de volgende parels en puzzels in het functioneren van het netwerk benoemd worden:

Parels:

- Samenwerkende ondernemers.
- Opbouw vereniging.
- Netwerkdag 17 juni.
- Tijdlijn sessie 7 november.

Puzzels:

- Stakeholderdialoog: hoe verder vorm te geven?
- Kracht bestuur t.o.v. vereniging als geheel.
- Collectieve afzet.

Kritische succesfactor: samenwerking [6]

Een eerste vraag is waarom de paardenmelkers zich hebben verenigd in een coöperatieve vereniging. Waarom willen zij participeren in een netwerk? Waarom zoeken zij naar (een bepaalde mate van) samenwerking en collectieve belangenbehartiging? In zijn algemeenheid geldt dat mensen deelnemen aan netwerken omdat ze op de één of andere manier het gevoel hebben dat ze dan beter af zijn dan door niet deel te nemen. Zo ontstaat samenwerking bijvoorbeeld op een moment dat de bestaande middelen ontoereikend zijn en samenwerken dat tekort op kan heffen, of op het moment dat inspirerende ideeën ontstaan en vervolgens overslaan van de ene persoon naar de andere. In wederzijds contact bouwen mensen iets op dat hen beter in staat stelt om als groep sterker te staan, om problemen beter op te lossen en gemakkelijker te (over)leven.

Onderlinge afhankelijkheid is een voorwaarde om deel te nemen aan netwerken. Mensen zoeken elkaar op omdat ze het gevoel hebben dat ze hun doelstellingen (of: wensen, behoeften) niet alleen kunnen realiseren. Ze

Effectmonitor: Dankzij de activiteiten van het netwerk is de strategische ruimte van de betrokken ondernemers zeer zeker vergroot. Dat geldt met name voor de bestuursleden, maar ook voor de overige leden van de vereniging. Niet iedereen is even actief binnen de vereniging, maar het besef van gemeenschappelijkheid is wel bij iedereen doorgedrongen en men heeft zeker meer inzicht gekregen in netwerkprocessen en het aangaan van verbindingen met derden. Er is sprake van een toenemende bewustwording bij de deelnemers aan het netwerk dat het netwerk van belang is bij het realiseren van de eigen doelstellingen van de betrokken ondernemers. Operationeel gezien heeft men beter geleerd om om te gaan met externe stakeholders en daar ook resultaten mee te boeken. In het verlengde daarvan is daarmee ook meer strategische kennis opgedaan over hoe als vereniging te functioneren in het externe netwerk.

Degenen die hier heel duidelijk een rol bij hebben gespeeld zijn de externe adviseur van het netwerk en de netwerkbegeleiding. Kennis is daarbij verworven door bezoeken van stakeholders aan bedrijven en het organiseren van netwerkbijeenkomsten dan wel bijeenkomsten van commissies. De aanwezigheid van de externe adviseur en de netwerkbegeleiding bij de maandelijkse bestuursvergadering van de vereniging heeft in die zin ook goed gewerkt.

hebben het gevoel dat ze daar anderen voor nodig hebben. Met andere woorden: er bestaat een gevoel dat men (in min of meerdere mate) afhankelijk is van anderen om de eigen doelstelling(en) te kunnen bereiken. Vaak vormen 'het oplossen van problemen' en het 'sterker staan als groep' dan ook belangrijke drijfveren voor mensen om aan een netwerk deel te nemen. De vraag is in welke mate het gevoel van afhankelijkheid aanwezig is bij de leden van SPaN-V. Bij het bestuur is die notie als vanzelfsprekend aanwezig, maar zeker nog niet bij alle leden van de vereniging. Daar moet nog verder aan gewerkt worden.

Kritische succesfactor: gemeenschappelijke visie [7]

Er is binnen het netwerk nog niet echt sprake van een gemeenschappelijke visie op de toekomst van de vereniging, maar ook niet op de sector als geheel. Binnen het bestuur is die visie er wel (ook al lopen de gedachten daarover soms uiteen), maar dat is nog niet bij alle leden het geval. Ook binnen dit netwerk kan geconstateerd worden dat het, om tot een gemeenschappelijke visie te komen, van groot belang is dat de leden van het netwerk een vergelijkbare strategische visie op de toekomst van hun bedrijf hebben. Een goed 'voorproces' waarin samen met de leden veel tijd en aandacht wordt besteed aan het leren kennen van elkaar en elkaars strategische (bedrijfs)visies blijkt cruciaal. Dit is dan ook nodig om met elkaar te werken aan een heldere en gemeenschappelijke probleem- en doelformulering. Daar had wellicht in de opbouw van dit netwerk meer aandacht aan besteed kunnen worden. De netwerkdag van 17 juni was hiervoor in zekere zin ook bedoeld, maar er had wellicht ook in een eerder stadium van de opbouw van de vereniging een dergelijke sessie gehouden kunnen worden, bijvoorbeeld in de ALV van februari 2006.

Op dat moment was de netwerkbegeleiding echter nog nauwelijks bij het netwerk betrokken.

Kritische succesfactor: monitoring en evaluatie [8]

Een andere belangrijke succesfactor is het regelmatig tussentijds monitoren/evalueren van het groepsproces. In het groepsproces kan daarbij onderscheid gemaakt worden tussen het leren kennen van elkaar en de omgang met elkaar in de groep en datgene wat een ieder aan taken uitvoert ten behoeve van de gemeenschappelijke doelstelling. De ervaring leert dat de wijze waarop de aanvangsfase van een nieuwe groep verloopt van groot belang is en uiteindelijk bepalend is voor het verdere traject dat het netwerk doorloopt. In deze fase is veel tijdinvestering nodig om elkaar(s) drijfveren, motieven, belangen) te leren kennen.

Echter, over het algemeen wordt in een netwerk snel vastgelegd wie wat doet (taken) en er wordt niet of nauwelijks aandacht geschonken aan persoonlijke drijfveren, motivaties en belangen en de wijze waarop men in het netwerk met elkaar omgaat. De indruk bestaat dat er in het netwerk SPaN-V in dezen nog wel een aantal stappen te zetten zijn. Ondanks de investeringen die op dat gebied reeds gepleegd zijn, is dit een continu punt van aandacht waar ook regelmatig actie op ondernomen moet worden. Dit is ook een continu punt van aandacht in het contact tussen netwerk en netwerkbegeleiding. Een van de acties die op dit gebied reeds ondernomen zijn, is dat, zoals reeds eerder aangegeven, de leden van het netwerk zich (naar gelang hun persoonlijke interesses en motivaties) aan hebben kunnen melden voor bepaalde commissies. Op deze manier zijn zij medeverantwoordelijk gemaakt voor het functioneren van het netwerk en daarmee is ook de werkdruk die het bestuur van het netwerk ervaart beter verdeeld.

Effectmonitor:

Verbinding met andere organisaties zijn aangegaan in de zin van het opbouwen van contacten met medici, Rabobank Nederland, Dierenbescherming, studenten en docenten van Wageningen UR en HAS Den Bosch. Die verbindingen zijn zeker aan te merken als structureel en die verbindingen zullen in de toekomst ook verder uitgebouwd worden. Het is de vraag of die verbindingen in de toekomst ook meer en grootschalig opgepakt zullen worden door de sector en/of de maatschappij. De paardenmelksector zelf zal naar verwachting een vrij kleine sector blijven, maar zij zal wellicht wel meer in beeld komen bij de veehouderijsector in ons land als geheel. Ook haar bekendheid in de maatschappij zal naar verwachting nog groeien, al is het alleen maar omdat men ervan overtuigd is dat er producten gemaakt worden die een belangrijke rol kunnen spelen in de levensstijl en de belangstelling van de hedendaagse burger en consument.

Andere belanghebbenden zijn zeker geïnteresseerd in de ideeën en de resultaten van het netwerk. Dat uit zich in een toenemende belangstelling voor de Nieuwsbrief van het netwerk en een toenemende (huis-)verkoop van de producten.

Het netwerk draagt bij aan verduurzaming van de veehouderij op de aspecten *people*, *planet*, *profit* en proces. Het aspect *people* wordt ingevuld door goede arbeidsomstandigheden op de bedrijven en toenemende contacten tussen bedrijven en burgers c.q. consumenten. Het aspect *planet* wordt ingevuld door aandacht voor de *planet*onderdelen van de productiewijze en de vastlegging daarvan middels het opstellen van een keurmerk. De *profit* component is uiteraard voor de betrokken ondernemers de grootste drijfveer, maar de meeste bedrijven draaien goed en kunnen hun productie stelselmatig uitbreiden. De sector is groeiende en dat uit zich ook in een groeiende afzet. Qua proces ten slotte is de sector bij uitstek een sector die bijdraagt aan het versterken van de 'license to produce' van de veehouderij in ons land. Paardenmelk voorziet in de groeiende behoefte van de maatschappij om weer verbinding te zoeken en te vinden met de veehouderij in ons land. De paardenmelksector is dan ook bij uitstek geschikt om bij te dragen die verbinding. Daar is het netwerk ook heel actief mee bezig en in die zin levert ze misschien nog wel de belangrijkste bijdrage aan de verduurzaming van de veehouderij in ons land.